

De titel duidt er al op dat Herngreen niet schreef met de distantie van de historicus, maar met de passie van een deelnemer. Geen wonder. Het H.v. had hem gevormd, Geelkerken noemde hij zijn leermeester.⁵ Die verbondenheid komt op schier iedere bladzijde tot uitdrukking. De tegenstellingen worden stevig aangezet, de meeste keren dat hij diskwalificerende of negatief geladen bijvoeglijke naamwoorden gebruikt, heeft dat betrekking op de GKN. Schaduwkanten van de kerken in het hersteld verband worden in vergelijking daarmee weinig genoemd. De situatie in de Nederlandse Hervormde Kerk in de jaren twintig en dertig, nodig om alles in het juiste perspectief te plaatsen, komt nauwelijks aan de orde. Wie het boek uit heeft, moet haast wel geloven dat Geelkerken en de zijnen aan de strik van de vogelvanger waren ontkomen (Psalm 91:3) en na enige omtrekkende verkenningen bepakt en bezakt met hun schat aan ervaringen in de NHK een onderdak vonden. Het heet dan ook een curiositeit dat ds. P. van der Vloed bij de fusie met de Nederlandse Hervormde Kerk in 1946 een benoeming als predikant misliep omdat hij bij het kerkgenootschap had behoord waar ze beweerden dat de slang niet had gesproken.⁶ Dat de vrouwelijke diakenen van het H.v. in de hervormde kerk niet welkom waren, wordt zelfs niet vermeld.

Het wordt tijd dat het bestaande beeld van het H.v. herschreven wordt op basis van alle beschikbare bronnen.⁷ Dat wil ik doen door aandacht te vragen voor aanhang, predikantencorps en hoogtepunten uit de geschiedenis van het H.v.

Aanhang en omvang van het H.V.

In het Bijbelverhaal keren de verspieters met weinig vertrouwen in de toekomst terug. Ze voorzagen de talloze problemen die op hen wachtten. Dat kan van Geelkerken en de zijnen – in eerste instantie het grootste deel van de kerkenraad van Amsterdam-Zuid – niet gezegd worden. De Heer zou voor hen strijden, dat was de emotie die sprak uit de kerkenraadsvergaderingen van het voorjaar van 1926. Behalve vroomheid en hardnekkigheid kan men Geelkerken en de zijnen een zekere naïviteit toch ook niet ontzeggen. Heeft hij beseft waar hij aan begon? Had hij dan nooit gelezen op welke moeilijkheden de afgescheidenen waren gestuit toen ze de hervormde kerk verlieten? Had hij enig idee van wat hem te wachten stond? Ik heb de indruk van niet. Hem was onrecht aangedaan. Dat was wat telde. Hij had gelijk, maar hij moest dat nog krijgen. Zowel de *Overtoomsche Kerkbode* (Geelkerken en Buskes) als *Woord en Geest* (Geelkerken en Van den Brink) stonden maandenlang vol met van alles en nog wat over Assen, vooral over wat er niet goed was geweest, met verhalen over achterbaks gekonkel, met een eindeloze reeks artikelen en

eniging blijkt dat men zich in het H.v. nog steeds als de rechtmatige voortzetting van de Gereformeerde Kerken in Nederland beschouwde. In de *Acte van hereeniging* is dan ook sprake van een verwijzing naar de *Acte van Afscheiding of wederkeer*. Zie Van der Sprenkel en Geelkerken, *De hereeniging*, 65-66, aldaar 66.

⁴ Herngreen verwijst nooit expliciet naar Numeri 13 en 14, maar waar een predikant het beeld van een handjevol verkenners gebruikt, ligt een verwijzing voor de hand.

⁵ Verzameling Predikanten Documentatie, Landelijk Diensten Centrum PKN, s.v. Herngreen.

⁶ Herngreen, *Een handjevol verkenners*, 163.

⁷ Het (zeer complete) archief van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Zuid (hv) berust in het Stadsarchief Amsterdam. Het is slechts voorlopig geïnventariseerd. Het archief van Geelkerken berust in het Historisch Documentatie Centrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de Vrije Universiteit. Het archief van de Gereformeerde Kerken in Nederland (in Hersteld Verband) berust in het Utrechts Archief (HUA). Herngreen raadpleegde in ieder geval het laatstgenoemde archief.